

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ ПОГЛИБЛЕННЯ КОНКУРЕНЦІЇ

У статті розглянуто основні аспекти створення комплексної системи економічної безпеки підприємства як одного з факторів забезпечення економічної безпеки підприємництва. Охарактеризовані головні принципи й елементи економічної безпеки, вимоги до неї і запропоновано систему управління підприємством за умов поглиблення конкуренції.

Ключові слова: економічна безпека, принципи, елементи економічної безпеки, комплексна система економічної безпеки підприємства.

A.U. LAUTAR

Khmelnitsky National University

ANALYSIS OF ECONOMIC SECURITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN THE DEEPENING COMPETITION

Abstract - In the article reviews the main aspects of the complex system of economic security as one of the factors ensuring the economic security of business and government in general. Described the basic principles and elements of economic security, the requirements for her and proposed management system business in conditions of deepening competition. In our opinion, the industrial enterprise can not effectively function in the market without using ideology and the system of economic security in management. For the effectiveness of the system, it is necessary to purposefully implement a monitoring system of the state and dynamics of development of the enterprise with the purpose of early warning and taking the necessary protection measures and countermeasures.

Keywords: economic security, principles and elements of economic security, complex system of economic security.

Актуальність теми. Сучасне підприємство знаходиться в умовах безперервної зміни середовища його існування. Ця нестабільність вимагає від господарюючих суб'єктів постійної адаптації, зокрема пошуку нових і вдосконалення вже відомих засобів забезпечення системи економічної безпеки для досягнення економічних і соціальних цілей діяльності підприємства.

Актуальність даної проблеми постає знову, оскільки вихід глобалізаційних процесів на новий рівень практично унеможлиблює відокремлення одного підприємства або економічної системи від зовнішнього впливу. Організаційна слабкість механізмів узгодження інтересів суспільства і підприємців, недосконалість правового регулювання економічних відносин, їх аморалізація, корупція, рейдерство, розкрадання, хабарництво, некомпетентність і необов'язковість партнерів по бізнесу, шахрайство відносно контрагентів, псевдобанкрутство, високий рівень підприємницьких ризиків, нерозвиненість інституту страхування ставлять під сумнів можливість успішного та ефективного розвитку підприємництва.

Аналіз останніх досліджень. Висвітленню проблем економічної безпеки держави і підприємства займаються вітчизняні вчені: Ареф'єва О., Бінько І., Войнаренко М., Гесць В., Духов В., Єрмошенко М., Жаліло Я., Косянчук Т., Кузенко Т., Микитенко В., Мунтян В., Нижник В., Соснін А., Сухорукова Т., Огарок Л., Полушкин О., Пастернак-Таранушенко Г., Реверчук Н., Покропивний С., Шлемко В. та ін.

Метою статі є визначення поняття «економічна безпека», удосконалення стратегічних пріоритетів, спрямованих на підвищення економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. Загроза зниження рівня економічної безпеки вітчизняних промислових підприємств обумовлена інерційністю їх структури виробництва, підвищенням фізичного зносу обладнання, технологічною відсталістю. У даному контексті особливої терміновості набуває необхідність розробки ефективних механізмів підвищення рівня економічної безпеки. Ринкові умови господарювання вимагають від підприємства як відкритої системи, що функціонує у нестабільному і складному зовнішньому середовищі, швидкої адаптації до умов існування і пошуку шляхів досягнення поставленої мети. І найголовніша мета, яку зазвичай ставлять перед собою підприємці, – це отримання прибутку і не просто прибутку, а його максимальної величини. Лише тоді підприємство або організація вважаються успішними, коли вони постійно нарощують свій потенціал і збільшують доходи. У цілому можна виділити декілька підходів різних авторів до визначення економічної безпеки підприємства (ЕБП) [6]. ЕБП визначається наступними елементами:

1. Захист проти економічних злочинів. Дуже часто забезпечення ЕБП зводять до протистояння, захисту від різного роду економічних злочинів (від крадіжки, шахрайства, фальсифікації, промислового шпигунства і т. д.).

2. Стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз. Підприємство – це, в першу чергу, об'єкт економічних відносин. Власник підприємства ставить результатом діяльності підприємства досягнення поставленої ним мети, яка, як правило, носить економічний характер [5].

3. Стан ефективного використання ресурсів або потенціалу. Економічна безпека підприємства – це такий стан господарського суб'єкта, при якому він, при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів, добивається запобігання, ослаблення або захисту від існуючих небезпек і загроз або інших непередбачених обставин і в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції і

господарського ризику [2]. У цьому визначенні вже з'являються два важливі моменти: критерій забезпечення безпеки, досягнення цілей бізнесу, а також враховуються чинники зовнішніх умов – конкуренція, ризик. Також зазначена і умова досягнення цілей бізнесу – ефективність використання ресурсів.

4. Наявність конкурентних переваг. Підхід, прихильники якого вважають, що наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням забезпечать йому певний рівень економічної безпеки [4].

5. Реалізація і захист економічних інтересів. Відносно більш новий підхід, що заснований на реалізації і захисті економічних інтересів підприємства визначає ЕБП як захищеність його життєво важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, тобто захист підприємства, його кадрового та інтелектуального потенціалу, інформації, технологій, капіталу і прибутку, який забезпечується системою заходів спеціального правового, економічного, організаційного, інформаційно-технічного і соціального характеру [6].

Сучасний стан економіки приховує у собі безліч загроз для нормального функціонування підприємства, що криються як усередині, так і поза ним [1].

Дослідниками подається комбінована класифікація загроз, що впливають на рівень небезпечності діяльності господарюючого суб'єкта (таблиця 1).

Таблиця 1

Система загроз діяльності підприємства

Зовнішні		Внутрішні	
Прямі дії	Непрямі дії	Об'єктивні	Суб'єктивні
Нестабільність і суперечливість вітчизняного законодавства	Нестабільність політичних умов	Непередбачені зміни в процесі виробництва	Низька якість кадрів підприємства
Непередбачуваність дій державних органів	Нестабільність соціальних умов	Стихійні лиха локального характеру	Недотримання договорів керівництвом фірми
Нестабільність економічної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої політики	Непередбачені зміни економічного стану в регіоні	Непередбачені зміни у внутрішньогосподарчих відносинах	Низький рівень роботи працівників підприємства
Непередбачувані зміни кон'юнктури внутрішнього та зовнішнього ринку	Непередбачені зміни в галузі підприємницької діяльності	Брак бізнес-інформації на фірмі	Вибуття ключових співробітників
Непередбачувані дії конкурентів	Непередбачувані зміни у міжнародній ситуації	Фінансові проблеми на підприємстві	
Корупція та рекет	Стихійні лиха	Відсутність механізму мотивації	
Револьюційні зміни в НТП	Непередбачені зміни економічної ситуації в країні		
Непередбачувані зміни у взаємостосунках із господарськими суб'єктами			

Слід зазначити, що найбільша увага в сучасних дослідженнях приділяється розробці стратегії реалізації економічної безпеки суб'єктів господарювання. Саме тому за умов подальшого ускладнення і посилення конкурентної боротьби особливого значення набуває проблема побудови системи управління економічною безпекою промислового підприємства.

Система управління є складною категорією управління, яку можна представити у вигляді сукупності наступних елементів:

$$CU = f(CU, BU, MU, RU), \quad (1)$$

де CU – цілі управління; BU – важелі управління; MU – методи управління; RU – ресурси управління.

Побудова системи управління економічною безпекою підприємства вимагає використання системи науково-обґрунтованих принципів.

Проведені дослідження щодо управління економічною безпекою промислових підприємств дозволяють нам сформулювати ряд принципів (рис. 1.):

- цілеспрямованість, що виражається в орієнтації на стратегічні та тактичні цілі розвитку підприємства, що має на меті забезпечення кінцевих цілей діяльності підприємства;
- інтегрованість із загальною системою менеджменту підприємства зазначає, що будь-які управлінські рішення, що торкаються захисту інтересів підприємства, прямо або опосередковано впливають на результати діяльності суб'єкта господарювання;

- системність – передбачає діяльність, яка повинна носити системний, постійний та упорядкований характер, що охоплює всі складові системи;
- комплексність виражається у розгляді явищ у їхньому зв'язку і залежності, використання різних форм та методів управління при розробці і реалізації заходів, що дозволить досягнути синергетичного ефекту розвитку;
- адекватність – відповідність заходів безпеки реальним та потенційним загрозам; використання системи нейтралізації загроз має відповідати реальному рівню загроз і бути адекватним їхньому рівню;
- інформованість – передбачає діяльність, яка базується на максимальній інформованості кожного працівника про небезпечні та загрозові фактори.

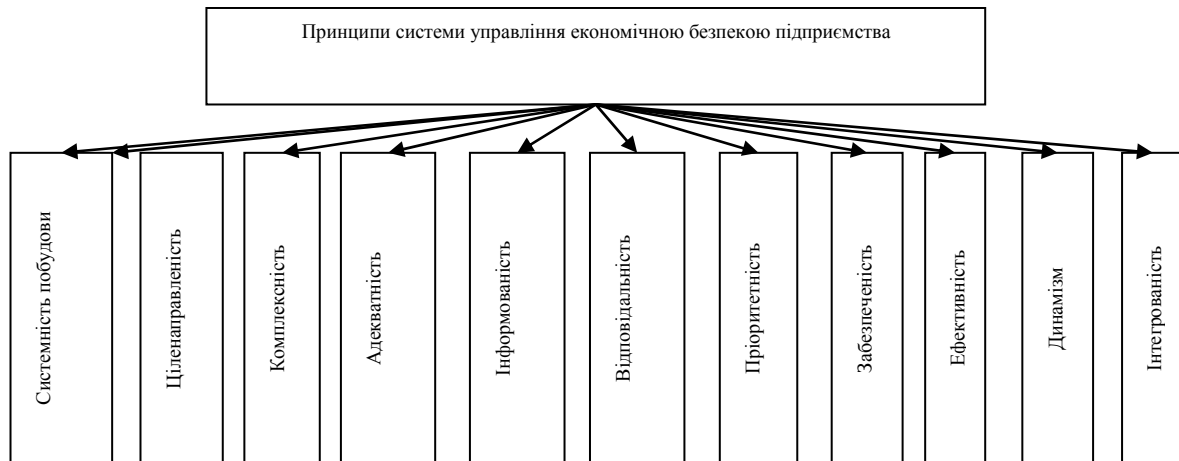

Рис. 1. Принципи системи управління економічною безпекою підприємства

Ефективне функціонування системи управління економічною безпекою підприємства вимагає відповідного забезпечення: нормативно-правового, методичного, організаційного, інформаційного, ресурсного (рис.2). Метою залучення ресурсів управління є здійснення превентивних заходів і запобігання збиткам від настання деструктивних подій.

Рис. 2. Складові забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства

Система управління економічною безпекою підприємства реалізує свою головну мету шляхом виконання певних функцій управління (рис. 3).

У першому випадку набір функцій є стандартним для будь-якого виду управління. У другому – склад функцій визначається конкретними економічними інтересами підприємства, що потребують захисту.

Висновки. Таким чином, особливе місце управління економічною безпекою в ринковій економіці обумовлене тим, що саме воно має забезпечувати інтеграцію економічних процесів на підприємстві, воно зв'яже разом внутрішні ресурси й зовнішнє середовище, найбільш істотними компонентами якого є державне регулювання економіки, конкуренція, стан соціального середовища тощо. Управління безпечним функціонуванням промислового підприємства підсилює адаптивність, конкурентоздатність бізнесу. На нашу

думку, промислове підприємство без використання в управлінні ідеології та системи економічної безпеки ефективно функціонувати в умовах ринку не зможе. Для дієвості системи необхідно цілеспрямовано запровадити систему моніторингу стану і динаміки розвитку підприємства з метою завчасного попередження та вжиття необхідних заходів захисту та протидії.

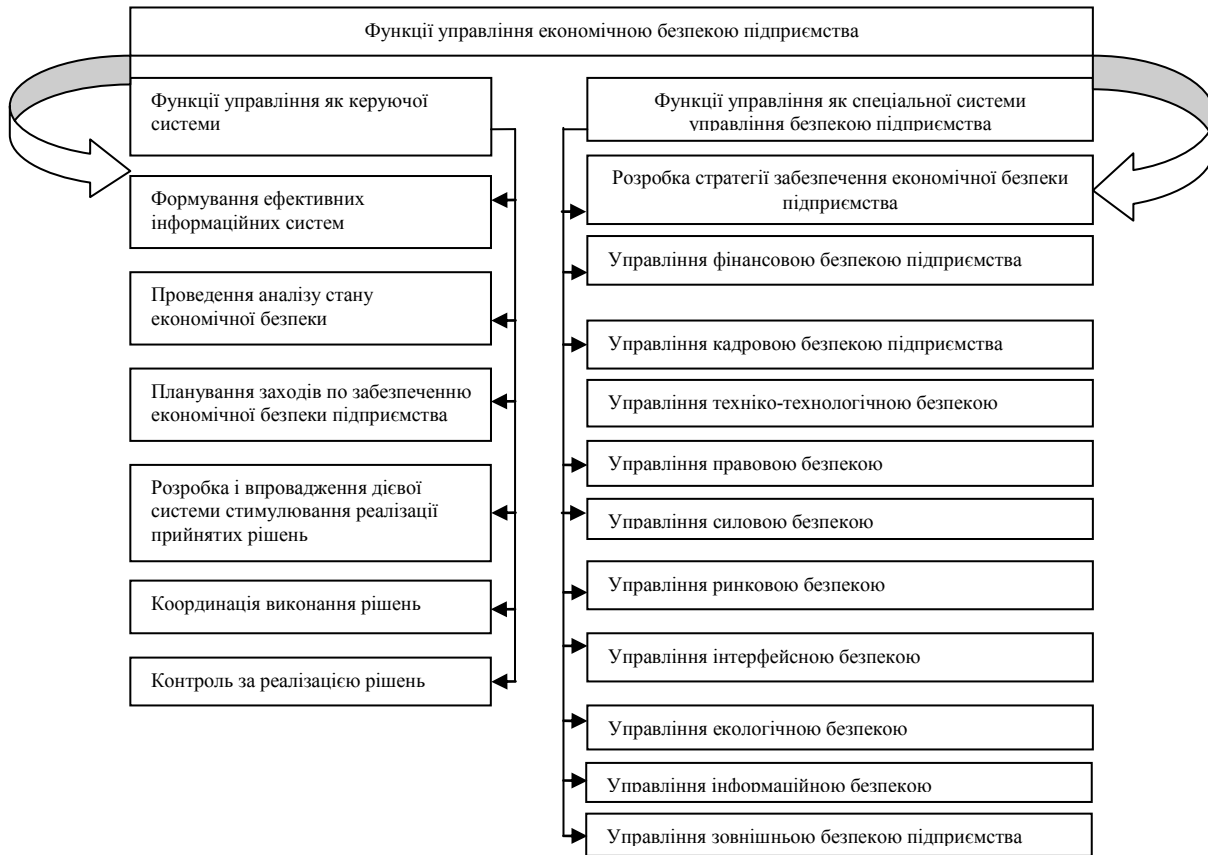

Рис. 3. Групування функцій управління економічною безпекою підприємства

Література

1. Ареф'єва О. В. Наукові основи формування економічної безпеки підприємств / Олена Володимирівна Ареф'єва // Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України : зб. матер. наук.-практ. конф., Київ, 16-17 травня 2001 р. – К. : Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інформ. систем, менеджменту і бізнесу, 2003. – С. 49–53.
2. Грунин О. А. Экономическая безопасность организации : [учеб. пособ.] / О. А. Грунин, С. О. Грунин. – СПб. ; М. ; Х. ; Минск : Питер, 2002. – 160 с.
3. Ковалев Д. Экономическая безопасность / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика Украины. – 1998. – № 10. – С. 48–51.
4. Лоханова Н. О. Система управління станом економічної безпеки підприємства: проблемні питання, концепція розвитку / Н. О. Лоханова // Економіст. – 2005. – № 2. – С. 52–56.
5. Лук'янова В.В. Економічний ризик : навч. посіб. / В.В. Лук'янова, Т.В. Головач. – К. : Академвидав, 2007. – 464 с. – (Альма-матер).
6. Основи створення комплексної системи економічної безпеки підприємства: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Коваленко К.В. – Режим доступу : <http://www.nbuu.gov.ua>

References

1. Arefeva A. Scientific basis for the formation of economic security companies / Elena Aref "George // Non-business security system as a sub" object of national security of Ukraine: Coll. Mater. scientific-Pract. conf., Kyiv, 16-17 May 2001 - K Izd Europe. Univ of Finance, Inform. Systems, Management and Business, 2003 - P. 49-53.
2. Hrunyn OA Economic safety of the organization: [Textbook. posob.] / OA Hrunyn, S. Hrunyn. - St. ; M. ; X. ; Minsk: Peter, 2002 – 160
3. D. Kovalev Economic Safety / D.Kovalev, T. Sukhorukov // Economy of Ukraine. - 1998. - № 10. - S. 48-51.
4. Lohanova NA Management System as economic security: Issues concept development / NA Lohanova // Economist. - 2005. - № 2. - E. 52-56.
5. V. Lukyanov, Holovatch TV Economic risk: Teach. guidances. - K. : Akademvydav, 2007 - 464 p. (Alma Mater).
6. Essentials of a comprehensive system of economic security: theoretical aspect [Electron resource] / KV Kovalenko - Access to articles <http://www.nbuu.gov.ua>

Рецензія/Peer review : 20.9.2014 р.

Надрукована/Printed : 23.09.2014 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Нижник В.М.